

Pārcelšanās uz ārzemēm: kas jāņem vērā no nodokļu perspektīvas? 2/37/22

Direktore nodokļu konsultāciju nodaļā,
personāla un organizāciju pārveides
pakalpojumu vadītāja Baltijā, PwC Latvija

Irēna Arbidāne

Attīstoties tehnoloģijām un valstu savstarpējai sadarbībai, cilvēki kļūst arvien mazāk piesaistīti konkrētai dzīvesvietai. Daudzi uz nenoteiktu laiku pārceļas no Latvijas uz ārzemēm. Tā kā vairākiem ir absolūti jauna pieredze, šajā rakstā apkopoti svarīgākie nodokļu aspekti, kuriem Latvijas nodokļu rezidentam jāpievērš uzmanība pārcelšanās gadījumā.

Fiziskām personām ilgstoša uzturēšanās citā valstī tiešā veidā ietekmē nodokļu piemērošanu. Ilgstoši uzturoties ārpus Latvijas, mainīsies nodokļu rezidence un arī valsts, kurā jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis (IIN) un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (VSAOI). Atkarībā no valsts, uz kuru persona devusies, pat īslaicīga uzturēšanās tajā var radīt pienākumu maksāt IIN (ja Latvijai ar šo valsti nav spēkā nodokļu konvencija) un/vai VSAOI (ja valsts ir ārpus ES un tai nav sociālās drošības līguma ar Latviju) ārvalstī, nevis Latvijā arī tad, ja darba devējs joprojām ir Latvijas uzņēmums. Šajā rakstā – arī par administratīviem soļiem Latvijā, lai samazinātu iespējamo nodokļu dubulto uzlikšanu, kad nodokļu rezidences statuss mainās no Latvijas uz citu valsti.

Jaunās dzīvesvietas deklarēšana

Pirmais solis ir dzīvesvietas deklarēšana ārpus Latvijas.

Personām ar dzīvesvietu Latvijā ir pienākums kā savu pamata adresi norādīt ārvalsts adresi trīs mēnešu laikā pēc pārcelšanās uz pastāvīgu dzīvi šajā valstī.

Taču pastāv iespēja deklarēto dzīvesvietas adresi Latvijā saglabāt kā vienīgo papildu adresi vairāku iemeslu dēļ, piemēram:

1. Tā ļauj cilvēkiem laikus reģistrēties pirmsskolā vai vispārizglītojošā skolā, nodrošinot izglītības iegūšanu un labvēlīgus apstākļus, atgriežoties Latvijā.
2. Ja personai pieder nekustamais īpašums, bet neviens tajā nav deklarēts, tad Rīgas pašvaldība nepiemēro paaugstinātu nekustamā īpašuma nodokļa likmi (1,5%, nevis 0,2/0,4 vai 0,6% no kadastrālās vērtības).
3. Papildu adrese Latvijā ļauj joprojām balsot pašvaldību vēlēšanās, jo tajās drīkst balsot tikai tad, ja personai tur ir deklarēta dzīvesvieta.

Nodokļu rezidenta statuss ārpus Latvijas

Uzturoties ārpus Latvijas, jāfiksē atrašanās ilgums ārvalstī, lai saprastu, vai persona kļūst par ārvalsts nodokļu rezidentu saskaņā ar tās tiesību aktiem. Mainot rezidenci, šajā valstī var rasties papildu reģistrācijas un nodokļu samaksas pienākums.

Ja persona vienlaikus tiek uzskatīta par nodokļu rezidentu gan Latvijā, gan ārvalstī, tad rezidences

jautājumu atrisina starpvalstu nodokļu konvencija. Turpretī, ja persona, dzīvojot ārvalstī, netiek uzskatīta par nodokļu rezidentu, tā saglabā Latvijas nodokļu rezidenta statusu ar ienākumu deklarēšanas un IIN samaksas pienākumu Latvijā atbilstoši Latvijas tiesību aktiem.

Nodokļu rezidences atcelšana

Ja personu uzskata par citas valsts nodokļu rezidentu arī atbilstoši konvencijas noteikumiem, tad Latvijā jāveic dereģistrācija, atceļot nodokļu rezidences statusu. Praksē tas ieteicams, ja uzturēšanās ārpus Latvijas turpināsies 12 mēnešus vai ilgāk.

Svarīgi atcerēties, ka nodokļu rezidences dereģistrācija nenotiek automātiski. Procesa ietvaros VID tiek iesniegts pieteikums, lūdzot anulēt nodokļu rezidences reģistrāciju un pierādīt, ka neviens no zemāk minētajiem kritērijiem neattiecas uz šo nodokļu maksātāju:

- personas deklarētā dzīvesvieta ir Latvijā; vai
- persona uzturas Latvijā 183 dienas vai ilgāk jebkurā 12 mēnešu periodā, kas sākas vai beidzas taksācijas gadā; vai
- persona ir Latvijas pilsonis, ko ārzemēs nodarbina Latvijas valdība.

Tātad ir nepieciešami dokumenti, kas apliecina dzīvesvietas reģistrāciju ārvalstī (deklarētā dzīvesvieta, īres vai pirkuma līgums, komunālo pakalpojumu līgums un/vai rēķins), darba attiecības ārvalstī (ja līgums nav ar Latvijas uzņēmumu), studijas ārvalstī (līgums ar universitāti), pakļautību šīs valsts nodokļu sistēmai, piemēram, reģistrācija nodokļu maksātāju reģistrā, IIN un VSAOI samaksas apliecinājumi, cita veida reģistrācijas un pieteikumi, kas apliecina personas dzīvesvietu ārvalstī.

Papildus, ja persona ir kļuvusi par nodokļu rezidentu valstī, ar kuru Latvijai ir spēkā nodokļu konvencija, jāiesniedz šīs valsts nodokļu rezidences sertifikāts, kurš apliecina arī datumu, no kura persona ir rezidents ārvalstī.

Visiem dokumentiem jābūt tulkotiem latviešu valodā.

Ienākumu deklarēšanas prasība

Deklarācijas iesniegšanas pienākumu ietekmē rezidences statuss Latvijā un/vai valstī, uz kuru persona pārcēlusies. Vairākos gadījumos dereģistrācijas rezultātā vairs nevajag iesniegt gada ienākumu deklarāciju Latvijā, taču ir izņēmumi. Piemēram, Latvijas nekustamā īpašuma pārdošanas gadījumā var rasties pienākums maksāt nodokli Latvijā, iesniedzot deklarāciju.

Ja persona saglabā Latvijas nodokļu rezidenta statusu, tad visi ienākumi jādeklarē Latvijā, piemērojot attiecīgos atvieglojumus (gada neapliekamo minimumu, nodokļa atvieglojumu par apgādībā esošām personām, nodokļa samazināšanu atbilstoši nodokļu dubultās uzlikšanas novēršanas principiem utt.).